

Slovenski dom

Štev. 263

V Ljubljani, v torek, 17. novembra 1942-XXI

Leto VII.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujega
izvora: Unione Pubblicità Italiana S. A. Milano.

Oredništvo in uprava: Kopitarjeva 6, Ljubljana.
Redazione Amministrazione: Kopitarjeva 6, Ljubljana.

Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana
ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. Milano.

Bollettino no. 905

Sbarco delle truppe italo-germaniche in Tunisia Aeroporti dell'Africa settentrionale francese bombardati Sensibili perdite dell'avversario in mezzi corazzati e velivoli

Il Quartiere Generale delle Forze Armate comunica in data di 16 novembre 1942-XXI, il seguente bollettino di guerra No 905:

Truppe italo-germaniche sono sbarcate in Tunisia con il consenso delle Autorità Civili e Militari Francesi.

I movimenti delle nostre truppe in Corsica e nella Francia Meridionale si stanno completando.

Aeroporti dell'Africa settentrionale francese sono stati attaccati da apparecchi da bombardamento germanici; alcuni aeroplani nemici venivano distrutti al suolo, altri sei in combattimento dalla caccia di scorta.

Forze dell'Asse hanno anche ieri aspramente combattuto contro unità nemiche in Cirenaica. L'aviazione avversaria, molto attiva, è stata impegnata in ripetuti duelli dai nostri cacciatori che abbatterono tre velivoli senza proprie perdite. Riuscite azioni di mitragliamento e spezzamento effettuate a bassa quota da nostre formazioni hanno causato sensibili perdite in mezzi corazzati alle colonne britanniche.

La notte scorsa aerei britannici hanno nuovamente bombardato la città di Genova che ha subito ulteriori ingenti danni nei quartieri di abitazione; il numero accertato delle vittime nella popolazione civile è di 4 morti e 23 feriti. I nomi e cognomi saranno pubblicati nei giornali della città.

Poveljnik osnih čet v Tuniziji pozivlje franc. vojake in prebivalstvo k skupnemu nastopu proti sovražniku

Rim, 17. nov. s. General Nehring, vrhovni poveljnik osnih čet za Tunizijo, je naslovil sledečo poslanico na prebivalstvo Tunizije, Alžirije in Maroka, kakor tudi na francoske vojake v francoski Severni Afriki:

»Tunizijci, Alžirci, Marokanci in vojaki Francije! Severnoameriške in angleške čete so vzele za pretezo popolnoma lažnive razloge ter so napadle ozemlje francoskega imperija v Severni Afriki, tista ozemlja, ki so jih sile Osi od dneva, ko je bilo sklenjeno premirje, in naprej tenkočutno spoštovale. Sile Osi so sklenile premirje s Francijo in niso mislile pri tem v svoji plemenitosti povzročiti, da bi se v te kraje zanesla vojna. O njej niso dale nobenega poudarka, kajti njihova trdna odločitev je bila, da se v te predele ne zanesa plamen vojnih nastopov in da bodo ti kraji ostali obvarovani vojnih grozot in živeli v miru in varnosti. Z napadom, ki so ga nad vaše kraje izvedli Amerikanci in Britanci s svojim judovskim zaveznikom, pa so se naselile med vas vse trdote in trpljenje vojne in sedaj mora to

Petainova poslanica francoskemu narodu

Admiralu Darlanu odvzete vse javne funkcije in vsaka vojaška oblast

Vichy, 17. nov. s. Informacijsko ministrstvo javlja: Maroški radio je objavil proglas admiral Darlana, ki pozivlje prebivalstvo na očitni odpad. Čim je izvedel za to dejanje je maršal Petain, šef francoske države, naslovil na vse Francoze v domovini in v imperiju sledečo poslanico:

»Admiral Darlan je v svoji izjavi, da jaz nimam več možnosti, da bi mogel ravnati in delati po svoji lastni vesti v korist francoskega naroda in zato namerava on nastopiti v mojem imenu. Nisem človek, ki bi se ustrašil svoje dolžnosti. Kdor si upa trditi nasprotno, mi dela krivico. V trenutku, ko je bila Afrika napadena, sem poveril admiralu Darlanu obrambo francoske suverenitete, katere varuh sem. Že po prvih nastopih spoštivosti se admiral Darlan ni obotavljal stopiti v pogajanja z napadalcem in dal pregodaj ukaz naj se preneha streljanje in je tako razrušil disciplino in uničil odpor naših čet. Poveril sem mu večkrat obrambo Afrike. On je to sprejel, hoteč preprečiti voditelju upornikov generalu Giraudu, ki bi si rad prisvojil poveljstvo nad četami. Danes pa je Darlan potrdil Giraudovo imenovanje. General Giraud je bil postavljen od neke

Resnica o ameriški vojaški zasedbi Alžira

Bern, 17. nov. s. Včeraj se je razjasnila skrivnost o zavzetju Alžira, ki je bila razumljiva za vsakogar, ki to mesto pozna. V resnici namereli ni šlo za vojaško osvojitve, kakor so to hoteli početka prikazati, marveč za pravi vojaški sprehod. Morda je bila vsa zadeva še manj nevarna kakor vojaški sprehod. Neka ameriška agencija je namreč razširila vest, da se je najhujša skupina štirih častnikov, med temi dva Amerikance, en Francoz in nek vojaški dopisnik, v noči od sobote na nedeljo izkrcala blizu pristanišča Sidi Feruk, ki leži kakih 25 km severno od mesta in ga branijo velikanski topovi 56.6 centimetrov. Ti štejejo med največje topove na svetu, vrh tega pa je še bilo celo število topov vrste »Hotchkiss« ter na stolne težkih strojnih. Če bi ti topovi v Sidi Feruku nastopili, bi bilo izkrcanje čet skrajno težavno. Skupina štirih častnikov je korakala po kopnem kakih 20 minut ter bila zelo v skrbeh, ali bo obalna obramba

Italijanske in nemške čete so se izkrcale v Tunisu

Letališča francoske severne Afrike so bila močno bombardirana — V Cirenajki so Angleži po uspešnem nastopu osnih letal izgubili več letal in oklepnikov

Italijansko vrhovno poveljstvo je včeraj objavilo tole uradno vojno poročilo:

Italijanske nemške čete so se izkrcale v Tunisu s pristankom francoskih civilnih in vojaških oblasti.

Premikanja naših čet na Korziki in v južni Franciji se bližajo zaključku.

Nemški bombniki so napadli letališča v francoski Severni Afriki, nekaj nasprotnih letal je

bilo uničenih na tleh, nadaljnjih šest letal pa so uničili v bojih spremljajoči letalci.

Sile Osi so se tudi včeraj ostro borile s sovražnimi enicami v Cirenajki.

Angleško letalstvo, ki je bilo zelo na delu, so naši lovci zaposlili v ponovnih dvobojih in sestrelili tri nasprotna letala brez lastnih izgub. Uspešno obstreljevanje s strojnimi in razprse-

vanje, ki so ga izvedle naše skupine v nizkem poletu, so povzročile britanskim četam hude izgube oklepnih sredstev.

Preteklo noč so britanska letala ponovno bombardirala mesto Genova, ki je utrpelo nadaljnjo škodo v civilnih delih mesta. Ugotovljeno število žrtev med civilnim prebivalstvom znaša 4 mrtve in 23 ranjenih, imena in priimki bodo objavljeni v domačih listih.

Nemške čete na Kavkazu odbijajo vse sovjetske napade

Nove osvojitve v Stalingradu — Hude angleške izgube v Cirenajki
izkrcanje nemških in italijanskih čet v Tunisu ter hud napad na pristanišča francoske severne Afrike

Hitlerjev glavni stan, 17. novembra. Nemško vrhovno poveljstvo je včeraj objavilo tole uradno vojno poročilo:

Na Kavkazu so nemške čete uničile dve obkoljeni sovjetski skupini, na drugem odseku pa so odbile sovjetske napade ob visokih krvavih izgubah za Ruse.

Bojna letala so na Kaspiškem morju zažgala eno tovorno ladjo ter poškodovala dve prevozniki.

V Stalingradu so napadale čete zavzele nadaljnje hišne skupine ter odbile sovjetske protisunke.

Ob Volhovu se je ponesrečil sovjetski napad ob našem obrambnem ognju.

V Cirenajki potekajo umikovalni premiki naravno. Nemška in italijanska bojna ter rušilna letala so uspešno napadla angleške čete. V letalskih bojih z močnejšimi angleškimi letalskimi skupinami so bila sestreljena tri angleška letala. Nemške in italijanske čete so v polnem so-

skupinami so bila sestreljena tri angleška letala. Nemške in italijanske čete so v polnem so-

Proslava sedme obletnice sankcij

Rim, 17. nov. s. Glasilo fašistične stranke se z jutrišnjim dnem spominja sedme obletnice sankcij. Ob tej priliki piše, da sedma obletnica gospodarskega obleganja najde italijanski narod v trdem osvobodilnem boju, ki je povezal vse njegove vrste v vnetem prizadevanju za zmago. Obletnico bodo kakor v preteklih letih obhajali z vnetim delom in vero, s katero bodo potrdili visoko rodoljubje sedmih let, ko se je italijanski narod pod Ducejevim vodstvom dvignil proti spletkam sankcionistov. Fašiste bodo na ta dan prinašale ranjenecem po bolnišnicah in zdraviliščih darila ter obiskovale družine padlih in jim izražale sočustvanje vseh italijanskih žena. Narodna ustanova za fašistično kulturo bo po vseh večjih krajih začela z delom v 21. fašističnem letu. Prikazali bodo zgodovinske, politične in zakonske razloge, ki so Angleže spravili do tega, da so skušali ustaviti pohod mladih narodov. Zvezni tajniki in tajniki fašijeve ter vsi pokrajinski korporacijski svetniki bodo razdeljevali nagrade vsem, ki so

se v 20. letu izkazali v narodni gospodarski avtarkiji. Oddelki mladinskih organizacij bodo korakali mimo spomenikov po vseh italijanskih občinah, ki pričajo o krivičnih sankcijah.

Piemontska kneginja v blagoslovljenem stanju

Rim, 17. nov. s. Dvorni minister je včeraj po nalogu Vladarja objavil, da je Nj. kr. Vis. kneginja Piemontska srečno dovršila pet mesecev nosečnosti.

Francoska vlada o izdajstvu generala Girauda

Vichy, 17. novembra. s. Francoska vlada je objavila: Kakor je objavil nek tuji radio, je Roosevelt imenoval generala Girauda za vrhovnega poveljnika v Severni Afriki, kakor je general objavil poziv francoskim četam, naj se upro. Pred nekaj dnevi, ko se je izvedelo, da je general Giraud govoril na alžirskem radiu v korist ameriškega napada, je francoska vlada izrazila svoje presenečenje, kajti v nekem pismu, naslovljenem na maršala Petaina, je general Giraud takoj po svojem povratku v Francijo zagotavljal maršalu svojo zvestobo in se zavezal, da ne bo prav nikjer in nikoli delal ovir politiki predsednika vlade Lavalu. Vsebinska njegovega pisma je sledeča: »Lyon, 1. maja 1942. Gospod maršal!

V skladu z nedavnimi razgovori, in da bi se izognili kakršni koli dvoumni razlagi svojega stališča, vam izražam svoja čustva popolne zvestobe. Razložili ste mi svojo politiko, katero mislite voditi v odnosih do Nemčije. Popolnoma se strinjam z Vami. Dajem vam svojo častniško besedo, da ne bom storil prav nič, kar bi moglo ovirati Vaše delo in naloge, ki ste jih Vi poverili admiralu Darlanu in predsedniku vlade Lavalu, ki delata po Vaših navodilih. Moja preteklost vam jamči za mojo zvestobo. Prosim Vas, gospod maršal, da sprejmete čustva moje privrženosti.

Danes pa, ko Giraud razglasa svojo izdajo, mora vlada ugotoviti, da je prelomil svojo častniško besedo na nečeden in nelep način. Vlada pristavlja, da je maršal s svojo poslanico ukazal četam, da se ne smejo podrediti temu generalu in da se morajo pokoravati le ukazom šefa države, ki je njihov vrhovni poveljnik.

Izjava japonskega podadmirala glede »neuspešnega dela japonskih podmornic«

Tokio, 17. nov. s. Podadmiral Kondo, ki je poseben večjak za podmorniško vojno, se je vrnil z nadzorstvenega potovanja po južnih krajih Tihega morja. Novinarjem je dejal, da je japonska podmorniška ofenziva bolj uspešna kakor kdaj koli prej. Združene države so grozile, da bodo s svojimi podmornicami nastopile v japonskih vodah, toda japonska mornarica je odgovorila tako, da je uničila nasprotno podmornico celo ob ameriških obalah. Dodal je, da je tudi Japonska v sedanjem boju imela izgube, toda te so bile nepomembne v primeru z izgubami ameriške mornarice.

Vesti 17. novembra

Ameriški imperializem posega vedno globlje v angleško interesno področje. Nedavno se je izvedelo, da so odšle angleške čete, ki so bile na Islandiji, nekam drugam in da so njihovo mesto zavzele ameriške čete. 27. nosilec viteškega križca je sprejel včeraj nemški propagandni minister Goebbels. Ti odklonenci so po vsej Nemčiji prirejali predavanja za hitlerjevsko mladino in ji razkladali pomen in trdoto bojev na vzhodu.

Na italijanskih železnih vozila sedaj dve novi vrsti vagonov. Prvi je namenjen za prevoz velikih strojev v teži do 20 ton, drugi pa za prevoz tekočih goriv s tovarno prostornino 22 kubičnih metrov.

Pogreb argentinskega poslanika v Rimu

Rim, 17. nov. s. Včeraj ob enajstih so bile v cerkvi Srca Jezusovega pogrebne svečanosti za pokojnim argentinskim veleposlanikom pri italijanskem dvoru dr. Emanuelom Malbranom. Svečano službo božjo jebral apostolski nuncij Borgoncini Duce, ki je nato tudi blagoslovil truplo. Kralja in Cesarja je zastopal pri slovesnosti prefekt kraljevske palače veleposlanik Colonna, Duceja pa je zastopal zunanji minister grof Ciano. Razen tega je bil prisoten ves diplomatski zbor, predsednika senata in zbornice, člani vlade, razni državni ministri, predsednik italijanske Akademije, zastopniki Stranke, visoki uradniki dvora, rimski guverner, prefekt, zvezni tajnik in drugi hierarhi države, potem pa še veliko število zastopstev obojestranih sil. Vojaske časti so izkazali oddelki prestolnice posadke z zastavo in godbo. Cerkev je bila polna osebnosti in prijateljev, ki so s tem hoteli izraziti svoje sočutje ob nenadni smrti odličnega diplomata, ki je vse svoje življenje delal za čim tesnejše medsebojno razumevanje med Italijo in Argentino.

Ameriški nastop v Severni Afriki daje japonski priliko za nove pohode

Stockholm 17. nov. s. Švedski list »Dagsposten« se v uvodniku bavi s sedanjim splošnim položajem Japonske. Ta azijska sila, pravi članek, že dlje časa razvija urejeno vojaško sodelovanje s silami Osi, in sicer na zelo širokem področju, zlasti kar zadeva pomorske nastope. Japonska ima velike rezerve. Na Salomonskem otočju je dosegla pomembne uspehe. Najprej je odstranila kitajsko grožnjo, s tem da je odrezala birmansko cesto. Gotovo je Japonska zdaj tudi opazila, da bo zbiranje ameriških čet v severni Afriki precej vplivalo na vojaški položaj v jugozahodnem Tihem morju.

kjer bo ameriški pritisk nujno moral odnehati. Ni dvoma torej, nadaljuje članek, da se bo Japonska lahko lotila novega nastopa na katerem koli bojišču na kopnem ali na morju. Pri tem je treba še vpoštevati važno dejstvo, da se v Indiji prevratno gibanje čedalje bolj širi, pa da ga Angleži ne morejo zatreti. Indija je za angleško cesarstvo samo še breme in nagla japonska ofenziva proti Bengalu bi za Angleže ter za njihove zaveznike Amerikance lahko bila zelo nerodna stvar.

možnost novih hudih napadov nemškega letalstva in jih je prosil, naj pokažejo svojo disciplino, potrpežljivost in duha požrtvovalnosti, četudi bi se mnogokrat kje prevarali. Govornik je ob tej priliki proglasil, da Anglija še ni nikoli zagrešila surovosti in ni nikoli prelomila svoje dane besede. Berlinski list »Lokalanzeiger« pravi, da računa Morrison očito s slabim spominom evropske javnosti. Treba je le povedati, da je London obljubil Franciji, da jo bo branil proti Nemčiji, v resnici pa je ta čas pripravljala svojo ekspedicijsko armado. Ista obljuba je bila dana Norveški, Grčiji in Jugoslaviji. Toda evropska skupnost se je stalno utrjevala, kajti Anglija je vojaško, gospodarsko in politično izdala celo vrsto evropskih nalog. To so torej razlogi, končuje list, da nihče na svetu ne veruje Veliki Britaniji več.

Narodni muzej iz Kaira so spravili v 300 metrov globoko jamo pod zemljo. Vhod je varovan z železnimi vrati in ga stražijo egiptovski vojaki.

Morrisonova izjava

Rim, 7. nov. s. Da bi najhujšali javno mnenje proti Osi, je bil v Londonu prirejen posebne vrste kongres, namreč kongres za civilno obrambo, na katerem je angleški notranji minister Morrison izjavil, da so bombni napadi nemškega letalstva terjal od britanskega prebivalstva 47.000 mrtvih in 57.000 težko ranjenih in da je bilo okrog tri milijone hiš poškodovanih. Morrison je opozoril Angleže na

Seja pokrajinskega odbora za letalsko zaščito pod predsedstvom Visokega komisarja

Ljubljana, 16. nov.

Visoki komisar je predsedoval v vladni palači seji pokrajinskega odbora za letalsko zaščito. Na seji so bili navzoči še Zvezni tajnik, podprefekt dr. David, kvestor, župan, poveljnik protiletalske obrambe kakor tudi drugi člani pokrajinskega odbora za letalsko zaščito.

Podprefekt dr. David je poročal o delavnosti odbora, nato pa so bila podrobno obravnavana

naslednja vprašanja, o katerih so navzoči obširno poročali: javna in zasebna zaklonišča, predpisi za preprečevanje požarov v zgradbah, pomoč tehničnih edinic in služba za prvo pomoč, zateminitev, postavitve nadzornikov v zgradbah.

Nato je spregovoril Ekse Grazioli in je k vsem obravnavanim vprašanjem dal navodila za nadaljnje delovanje, tako da bodo vsi predlogi čimprej izvedeni.

Komedija »Roksi« na Rokodelskem odru v Ljubljani

Ljubljana, 17. nov.

To komedijo so igrali v nedeljo z velikim uspehom. Spisal jo je Barry Connere. Režija je bila v rokah g. Gostinčarja. — Za lepo veseligo smo videli zopet simpatično komedijo! Prav tako! Časi so rešeni in mi z njimi. Zato nam prišče igra te vrste. Tako se nam srce saj malo razvedri.

Dejanje se odigrava v sobi Haringtonove družine v nekem ameriškem mestu. Razgrinja nam družinske razmere tega doma. Harington in gospa imata dve hčeri, Grace in Roksi. Grace, starejša, je že prava dama, hodi na ples in je zaročena z Billom. Z materjo vred vladata celi družini. Druga, ljubka, sončno vesela in nasmejana deklica, je očetova ljubljanka. Sicer je pa Roksi v hiši skratelček, ki počenja različne nedolžne dekliske porednosti, ki so v grozo strogi materi, mešanom pa, ki poznajo ljubko in dobro dekle, v zabavo. Tudi ona si zaželi ljubezni. Vzljubila je prvega ženina svoje sestre, Tonija. Ni pa mogla prav priti do nje, dokler je le-ta ni sam poučil. Zaupa mu namreč, da je nekoga vzljubila. Toni jo pouči, kako naj se vede do svojega ideala, da ga pridobi in tako doseže zaželeno srečo. Roksi se ravna po navodilih in si pridobi Tonija, ki jo je že tudi sam na tihem ljubil. Tako doživi vedno vesela deklica srečen konec svojemu dekliskemu življenju ob strani dobrega ženina.

V središču igre je sončna, vedno vedra Roksi, ki nas osrečuje s svojim simpatičnim značajem in nastopom. Vedno je vesela in ima vrsto lepih domislic. Tudi miselnost vsebnosti igre je prikladna: sreča mladega in vesela deklica, ki s svojim lepim, vedrim značajem osrečuje svoje okolje.

Podajanje v igri. G. Gostinčar je pokazal kot režiser in kot igralec veliko umetniško kulturo. Sigurno in izglajen je glede igranja v vseh nastopih. Tudi Kostova je kot njegova žena pogodila trdo Ksantipo, prav tako tudi Hribarjev v vlogi hčerke Grace. Tudi oboje ženina sta podala lik, ki nas je prav zadovoljil. Visoko igralsko umetnost pa je pokazala Merharjeva kot Roksi, ker je dala svoji vlogi polnozvrno življenje in toliko dragocene vrednosti.

Scenarija družinske sobe ameriškega mesta je bila zaradi legea pohištva in prostornega odra popolna in okusno zasnovana. Tukaj gre polvala

Cena slanine

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je določil ceno slanine, ki jo mora plačevati rejcem Pokrajinske prehranjevalni zavod po navedbi z dne 26. oktobra 1942-XXI. Št. 195, s predpisi o klanju prašičev, na lir 18,50 za kilogram, blago brez kože, franko zbiralno središče.

Inventar tekstilnih predmetov

Ugotovilo se je, da mnogi trgovci s tekstilnim blagom in oblačilnimi predmeti doslej še niso zadostili predpisom navedbe z dne 31. oktobra 1942-XXI glede predložitve inventarja. Opozarjajo se vse trgovce, da dokler ne predložijo inventarja, ne smejo začeti s prodajo racioniranih predmetov.

Ne glede na sankcije, ki so predvidene v prej navedeni naredbi, ho trgovcem, ki kršijo gornji predpis, odvzeto obrtno pooblastilo.

»Prima linea« št. 2, drugi letnik

14. novembra je izšla druga številka II. letnika »Prima linea«. Na uvodnem mestu obravnava članek 28. letni jubilej lista »Popolo d'Italia«, ki ga je 15. novembra 1914 ustanovil v Milanu Duce in z njim pokrenil veliko akcijo za preporod Italije. Prva številka »Il Popolo d'Italia« je imela njegov uvodnik pod naslovom »Držnost«. Mislil, ki jih je Duce tedaj zapisal, so bile vseh 28 let njegovo vodilo in vodilo italijanskega naroda, ki se je vso ljubezno oklenil svojega Duceja. List prinaša tudi reprodukcijo prve številke »Popolo d'Italia«, okrašeno z učinkovito fotografsko montažo. Na prvi strani je poseben članek posvečen rojstnemu dnevu Vlada, načeln pa je članek o fašizmu in državi. Druga stran je posvečena italijansko-nemškimi kulturnim vezem. Poseben članek obravnava Monako in monakovsko akademijo. Na tretji strani opisuje daljši članek prvi veliki simfonični ljudski koncert, ki ga je v Glasbeni Matici priredil Zavod za italijansko kulturo v Ljubljani. Četrta stran je posvečena bojevnikom, peta stran pa fašistični organizaciji v Pokrajini. Številni so dopisi iz vseh pomembnejših krajev. Na zadnji strani je med drugimi zanimivostmi obdelan tudi šport in sicer tekma med vojaškim predstavništvom Ljubljane z A. C. Fiume. Kakor vedno je tudi to pot tednik bogato ilustriran.

Vaška straža v Dobropoljah je spet izkopala trupla dveh neznancev. Na obeh so se še poznali znaki strašnega mučenja: polomljene kosti, globoke rane. Obleki sta bili popolnoma raztrgani. Obe žrtvi sta imeli lobanje popolnoma razbite. Tudi obraz je bil tako razmesarjen, da jih ni bilo mogoče spoznati.

Tudi ta kri je sad tistih rok, ki so v Ljubljani z denarjem podpirali OF.

V treh vrstah...

Na vzhodni fronti so padli naslednji koronirani rojaki: 33 letni Jože Likar, ki se je boril že v Belgiji, na Nizozemskem in v Franciji, dalje 22 letni planinski lovec Adam Lintrner, višji desetenik Jožef Straupe, 21 letni planinski lovec Ivan Stieger, desetenik Huber Erta, podčastnik Herman Kerschbaum, ki je bil odlikovan z železnim križcem prve in druge stopnje ter s srebrno in zlato letalsko zaponko in slednji rezervni poročnik Henrik Peter, ki je bil odlikovan z železnim križcem prve in druge stopnje, star 40 let in v civilu vodja državne finančne šole ob Vrbskem jezeru.

Zlato poroka V soboto sta praznovala v Celovcu zlato poroko upokojeni železničar Janez Prešeren in njegova zvesta družica, ki ima prav tako že nad 80 let. Prešeren je bil že večkrat odlikovan, prav tako je njegova žena odlikovana z materinskim križcem. V svetovni vojni so bili na fronti njeni sinovi, zdaj pa se borijo njeni vnuki.

Nova zobna postaja na Bledu. Zavoljo redne nege zob je varnostna policija ustanovila posebno zobno postajo. V ta namen so zdaj popolnoma preuredili stranski trakt Grand hotela. Obenem so uredili motorizirano ambulanto, da se lahko zdravijo tudi možje, ki so uslužbeni v bolj oddaljenih krajih na Gorenjskem.

Maribor dobil zavod za ljudsko izobrazbo. Sledelje splošneješajerskih mest se je tudi v Mariboru ustanovil zavod za ljudsko izobrazbo, ki je začel s svojim delovanjem 13. novembra, ko je priredil prvi večer s predavanjem.

Umrli so v Celju: Neža Sredovnik, Uršula Bučar roj. Zupane in Marija Piano, vse iz Celja; dalje so umrli: Ivan Srdinčnik iz Ločice pri Vranskem, Marija Kregar iz Ostrižje vasi, Amalija Mihelak iz Konjice in Gregor Zahojnik iz Prekopa pri Vranskem.

Poročili so se v Celju: Rudolf Vengust iz Marija Rečnik, Maks Jovan in Angela Topolšak, Franc Inkret in Ana Belšak, vsi iz Celja; Franc Kajnar iz Celja in Matilda Bračun iz Raštanja, okraj Brežice.

Sportne vesti

Tudi v nogometni skupini Donau-Alpen-landa niso preteklo nedeljo počivali z zogo. Izidi so bili naslednji: Austria-Admira 2:2, Rapid - Wacker 4:1, WAC-Sturm (Graz) 2:0, Vienna-FAC 8:6, Sportklub-Reichsbahn 5:1.

Nedeljsko mednarodno nogometno tekmo med Švico in Švedsko v Curihu je sodil nemški sodnik dr. Bauwens. Tekma je morala biti precej ostra, saj je moral proti obema močvoma dosoditi celo po eno enajstmetrovko. Obe sta seveda obsedeli.

Med zagrebškimi nogometnimi dogodki naj omenimo tistega med Gradjskim in Železničarjem. Zmagal je z ne preveliko težavo Gradjski z 0:3.

Lepo jesenske gobe kupuje Gospodarska zveza.

Ponoči je naletaval prvi sneg

Ljubljana, 17. novembra.

Že nekaj dni sem so ljudje modrovali o snegu in govorili, da že po snegu smrdi, ker se je dobrih devet dni vlekel nad našimi kraji čudno čemerno in hladno vreme. Vendar smo dolgo vlekli in odlašali s prihodom snega.

Letošnji november je bil vremensko v prvi polovici kaj nenavaden in čuden. Dne 6. novembra smo imeli podnevi še pravičati temperaturni rekord, ko je bil dosežen maksimum + 20,0° C, toda od tega dne se je polagoma dnevna temperatura manjšala in se je zadnje dneve gibala med + 4° do + 5° C. Torej v dobrih desetih dneh velikanski padec dnevne temperature!

Zadnje dni ni bilo megle, toda nebo je bilo ves čas popolnoma zasto in sivkastimi oblaki, tako da ni mogel skozi prodreti niti en sam topel sončni žarek. Zjutraj je bilo splošno hladno in vedno nizka temperatura. Hud boj se je razvijal med severom in jugom. Na drugi strani je bil zračni tlak zelo visok, saj je v nedeljo dosegel rekordno višino 775,1 mm, kar je redko v naših krajih. Od

ponedeljka na torek pa se je ponoči razvil v zračnih plasteh velik vremenski prevrat. Okoli polnoči in še proti jutru je začelo na lahno naletavati.

Prve snežinke — oglečnice, še mokre in južne, so se pojavile, kakor da bi hotele pregledati pokrajino, da li je primerna za snežno odejo. Sneg je naletaval. Proti jutru je lahno rosilo in bilo je precej južno. Po mnogih strehah, posebno na grajskem visokem poslopju so ljudje zgodaj ob jutranjem svitanju lahko zapazili prvo snežno odejo. Tudi po Golovcu je bilo po mnogih krajih nekaj snega. Očak Krim z drugimi vršci je pobeljen. Snežno odejo pa je imel Krim že od zadnjega deževja.

Letos smo dobili prvi sneg še nekam pozno, šele v drugi polovici novembra. Lani je zapadel prvi sneg že 23. oktobra. In takrat je sneg obležal. Posledno mnogo snega je lani padlo zadnje dni oktobra. Ponekod ga je naneslo do en meter visoko, tako v ribniških in kočevskih gozdovih.

Davi je bilo drugače mислеje vreme. Jutranja temperatura je znašala do + 3° C. Barometer pada.

Najzanimivejše delo na slovenskem knjižnem trgu je izšlo v TREH knjigah

To izredno zbirko čarovnij, iger, ugank sestavlja št. delo, ki je sestavil gospod Miklavž Kuret. Vse tri knjige obsegajo čez 700 strani.

Kupujte to lepo darilo našim družinam. — Marsikak večer bo lahko Vaš dom. veselja dom. — Pridobite naročnikov na »Slovensko knjižnico«

VESELJA
DOM

S. S. VAN DINE:

Skrivnostni tekač



Kriminalni roman

Komaj je Pardee odšel, že so se vrata na stečaj odprla in vstopili so trije moški. Dva sta bila običajna policista, tretji, ki sta ga dva krepko držala za roke, pa je bil civilist, star kakšnih trideset let, visok in gibčen. »Tu je zdaj, gospod narednik,« je spregovoril eden policistov z izrazom vidnega zadovoljstva. »Odtod je šel naravnost domov in se je pravkar pripravljal, da odpotuje, ko smo padli nanj.«

Sperling (bil je to vprav on) se je preplašeno in nemirno ozrl okrog sebe. Heath, ki se je trdno postavil predenj, ga je nekaj časa zmagoslavno ogledoval.

»Kaj, mladenič,« je dejal »mislili ste, da nam go boste popihali, kaj?«

Sperling je za trenutek zardel, a ni spregovoril nobene besede. Le zobe je krčevito stiskal.

»Kdaj ste šli danes dopoldne od tod?« je vprašal ljubezljivo Vance.

»Približno četrta na dvanaest. Hotel sem vjeti vlak, ki vozi z glavne postaje v Scarsdale.«

Sperling je osupljeno pogledal okrognega upravnika.

»Naj kaj nam odgovorim?« je spregovoril in se skušal obvladati.

»Pravkar sem pripravil kovčge, da odpotujem na deželo, ko so tile tolovaji vdrli v mojo sobo ter me privedli vami, ne da bi mi kolikaj pojasnili, za kaj gre, in ne da bi mi dali vsaj toliko časa, da bi govoril z domačimi.«

Pri tem je srdito pogledal Heath in nadaljeval: »Le dajte, le odvedite me na policijo, potem boste šli vsi skupaj k vragu!«

»Kdaj ste šli danes dopoldne od tod?« je vprašal ljubezljivo Vance.

»Približno četrta na dvanaest. Hotel sem vjeti vlak, ki vozi z glavne postaje v Scarsdale.«

19

»In gospod Robin?«

»Ne vem, kam je šel. Preden sem odšel, mi je dejal, da bi počakal na Bello, gospodično Dillardovo. Pustil sem ga na ehajališču.«

»Ste morda videli gospoda Dručkerja?«

»Da, samo za trenutek, ker je takoj odšel.«

»Ali je šel skozi železna vrata na cesto?«

»Se ne spominjam... Nisem se dosti brigal. Toda zakaj me vendar vse to sprašujete?«

»Zato, ker je bil gospod Robin danes dopoldne umorjen, da veste.«

Sperlingovo začudenje je bilo tolikšno, da se je zdelo, kakor bi mu hotele oči skočiti iz očesnih duplin.

Robin umorjen?... Kdo... kdo ga je?«

»Se ne vemo,« je odvrnil Vance.

»Puščica ga je zadela v srce.«

Sperling je bil kakor onemogel. Z roko, ki se mu je vsa tresla, se je otipaval po žepih in iskal cigareto, obenem pa se oziral naokrog, kakor da ne bi nikogar več poznal.

Heath je s stisnjenimi zobmi stopil bližje k njemu.

»Naam zdaj lahko poveste, kdo ga je ubil, z lokom in puščico!«

»Pa kako... zakaj... mislite, da jaz o tem kaj vem?« je jecljal Sperling ves nesrečen.

»Vam bom pa jaz povedal,« je sik-

nil vanj narednik, ne da bi kazal kolikaj sočutja do njega. »Bili ste ne-voščljiv Robinu, ne? In danes dopoldne ste se z njim prepirali, vprav ta. Ni res?« pri tem je priprl oči in pomolil spodnjo čeljust naprej kakor kakšen ovčarski pes. »Le pljunite ven, le. Nič druge ni mogel biti kot vprav vi. Vsi vemo, da ste se prepirali z Robinom zaradi dekleta in da ste bili vi zadnji, ki so ga videli v njegovi družbi, in to le nekaj minut, preden je bil umorjen. Kdo mora biti morilec, če ne vi? Niste zastoj odlični strelec, e? Torej, le z besedo na dan. To bo samo vam koristilo.«

Sperlingu so se oči nenadno nekam čudno zasvetile.

»Povejte mi prej nekaj,« je vprašal z nekoliko hripavim glasom. »Ste morda kaj našli lok.«

»Poslušaj, vrli dečko!« se je zbadljivo zasmejal Heath. »To se razume, da smo ga našli. Bil je na strelišču, vprav tam, kjer ste ga bili pustili...«

»Pa kakšen lok je bil to?« Sperling je gledal, kakor da bi se bil zamaknil nekam v daljavo.

»Kakšen lok?« je ponovil Heath.

»Naj bo kakršen koli...«

Vance, ki je ves čas zelo pozorno opazoval Sperlinga, je nenadno posegel v besedo in dejal:

»Mislim, da je bilo vprašanje čisto razumljivo, gospod narednik. Bil je to ženski lok, gospod Sperling. Dolg pri-

bližni meter osemdeset in precej lehek.«

Sperling je kratko in globoko vdihnil sapo kakor navadno tisti, ki se pripravlja na končno odločitev. Nato pa so se mu ustnice razgibale v medel, trpek smehljaj.

»Čemu naj bi tajil?« je vprašal s tihim glasom. »Mislim sem pravočasno zbežati... Da, vprav jaz sem bil tisti, ki je umoril Robinu.«

Heath je kar zarigal od samega zadovoljstva.

»Bolj zdravega razuma ste, kakor pa sem si mislil,« je dejal z glasom, ki je nenadno postal nekam očetoški.

»Odvedite ga, fantje,« je nato zapovedal svojim policistom. »Postužite se mojega avtomobila, ki stoji tu zunaj, zaprite možakarja na stražniki in ga ne preiskujte. To bom že sam opravil, ko se vrnem v urad.«

»Z nami!« je ukazal eden policistov in se obrnil proti vratom.

A Sperling se ni takoj pokoril. Ponižno proseče se je ozrl na Vanceja in pomrmral:

»Ali bi smel videti...?«

Vance je zmajal z glavo in dejal:

»Ne, gospod Sperling. Bolje je, če ne vidite gospodične Dillardove. Ni umestno, da bi jo spravljalj v še večjo žalost, vprav zdaj... Le korajž!«

Nesrečnik se je obrnil brez besede in odšel med policistoma skozi vrata.

Na obisku pri ljubljanskem antikvaristu H. Sevarju

30 let že zbira znani ljubitelji zanimivih starih knjig dragoceno zgodovinsko in slovstveno literaturo

Ljubljana, 16. novembra.

Povsed skriva življenje svoje skrivnosti, tako smo dejali v zadnji reportaži z obiskov pri ljubljanskem starinarju ob Ljubljani. Obisk pri naših starinarjih nam je odkril marsikaj, kar je mnogim prikrito. Če bi obiskali kake druge ljubljanske trgovine ali obrtne lokale, bi težko tako globoko pogledali v razmere in prilike posameznih slojev, kakor smo to lahko videli ravno v starinarjih. O obisku po starinarjih smo že pisali, tokrat pa bomo posvetili malo več prostora razgovoru, ki ga je imel naš reporter z načelnikom vseh ljubljanskih starinarjev, lastnikom stare knjižarne ali knjižarne in antikvariata na Starem trgu, 30 let že dela v tem lokalni znani antikvarist Sevar Hinko. 30 let prebira stare in pomembne zgodovinske knjige, zato bo ta razgovor zanimal marsikoga, posebno pa tiste, ki se zanimajo za našo literaturo.

Gospod Sevar, če prileti, pa še vedno tako čil in krepak, me je ljubezljivo sprejel. Ko sem mu izrekel željo, da bi imel z njim razgovor, ki naj bi bil tudi za javnost, je dolgo časa okleval, predno je začel pripovedovati. Po ljubeznem pogovoru pa se je razvnel in začel z vso živahnostjo:

»Naj bo! Po časnikarski navadi ste me ujeli, naj vam kaj povem iz mojega življenja. Človeku je več ali manj vse sojeno.

Ko sem zapustil v Kranju leta 1881. v nižji gimnaziji šolske klopi, sem s 14 leti vstopil v Ljubljani pri Giontiniju kot knjižarski vajenec. Obveznost 25 fl mesečno je bila za mladoletnega, ki je imel za menoj skrbeti še za 5 mladoletnih sinov, skozi triletno učno dobo preveč. Oče mi je zato poskrbel mesto vajenca v drugi trgovini, kjer sem lahko zbral fige, rožice, sladkorčke in mandeljne ter imel brezplačno vso oskrbo. Po končani učni dobi sem postal pomočnik in svoj gospod. Vsak presek zasluga sem porabil z največjim veseljem, da sem si kupil kako novo knjigo. Tako sem si že takrat začel ustvarjati lastno knjižnico. Veselje do branja pa mi je vzbudila v zagorski ljudski šoli moja čez 80 let stara teta Marija Ravavsava. Bral sem ji iz starih nabožnih knjig. Teta me je učila tudi peti pesmi s starinskimi nabožnimi napeti, ki sva jih prepevala z neko drugo staro ženo Bognarico iz Črnega grabna.

Kamor koli me je nato povedla služba, povsed sem se zanimal za knjige. Po prihodu iz Kranja v Ljubljano, nato v Celje, Maribor in Celovec ter Gradec sem dobil še večje veselje do zbiranja knjig. V Melniku in v Zagrebu sem prišel v stik s Hrvati ter s Srbi in tako sem se že zgodaj privadil cirilice in hrvaškega jezika. Kasneje sem se začel iz lastnega nagiba učiti še ruščine. To sem se toliko oblagodalo, da sem bil med vojno že instruktor v podčastniški šoli za ruščino ter učil v težjih tudi cirilico.

Pred vojno in med vojno ni bilo nikjer kaj prida javnih čitalniških knjižnic. Zato sem si nakupil lepo slovensko, srbohrvaško in nemško knjižnico, ki je narasla do svetovne vojne l. 1914. na

25 velikih zabojev, polnih knjig

Ob izbruhu vojne sem tudi jaz moral v vojaško eskadro. Svojo knjižnico sem spravil pri slugi mestnega stavbnega urada Suhadolniku. Med vojno sem se skušal izmuzniti fronti, s tem da sem postal vojni dobavitelj za stavbni les. Na stotine vagonov lesa sem dobavljal iz Loškega potoka čez Bloke na Rake in tudi iz Ortnika pri Ribnici. Ta kupčija mi je vrgla že prvo leto.

80.000 zlatih kron dobička

Ki sem jih pa naslednje leto zaradi rastoče dražnje prav tako hitro zgubil. Spet sem moral v vojaško eskadro, katere sem se tako pretkano rešil.

Po polomu Avstrije, katero smo takrat vsi skupno razdirali, sem imel nekoč izredno priliko, da sem rešil s svojim bivšim pokojnim tovarišem Carlom de Gregorio glavnega urednika lista Piccolo iz Triesteja. Bil je to neki doktor, katerega ime pa sem že pozabil. Pred vojnim sodiščem sem ga ščitil, da ni bil obsojen na smrt.

Po vojni sem se zaradi razmer moral lotiti zadnje svoje rezerve knjig. Dobil sem koncesijo za knjižarno in antikvariata in kmalu sem pripeljal iz Rotovža vseh 25 zabojev knjig.

Ker me je starinarstvo zelo zanimalo, sem hotel videti tudi svetovne evropske antikvariate. S svojim tovarišem Kozinom Petrom sva se podala na ogleda na Koroško, v Monakovo, dalje na Lipsko do Hamburga ter na Dunaj in skozi Gradec domov. Mahnil sem jo tudi v Italijo in na Madžarsko ter si ogledal antikvariate v Budimpešti. Mnogo sem videl, žal le, da sem imel vedno premalo sredstev, da bi ustanovil knjižni antikvariat za znamenite zgodovinske in druge slovstvene knjige. Kljub temu da smo imeli v Ljubljani vseučilišče, ta stroka ni tako uspevala pri nas, kakor je to mogoče pri drugih velikih narodih.

Večkrat pa se mi je posrečilo dobiti kakšno boljše in redkejšo knjigo. Tako sem leta 1919 dobil od nekega italijanskega mornariškega častnika po posredovalcu lepe,

v bel pergament vezane 4 knjige, prve izdaje Valvazorja

iz leta 1689. Ta knjiga je imela žig K. u. K. Marine —Casino in Pola. Tega sem prodal svojemu pokojnemu prijatelju Petru Kozinu za 8.500 dinarjev. Sedaj ima to knjigo bržkone neki ljubljanski odvetnik.

Zbiral sem tudi avtografe in včasih sem dobil iz starejših patricijskih hiš v Ljubljani ali pa tudi iz plemiških gradov starejše francoske knjige. V neki dolenjski graščini sem dobil

»Dalmatinovo biblijo«

Tudi to sem prodal svojemu tovarišu pok. Nande Maroltu. V roke mi je prišel tudi Trubar. Tega sem prodal velikemu zbiratelju knjig in antikvariata lekarnarju Bojeslavu Lavički v Trzinu na Gorenjskem. Njemu sem prodal tudi Kraljevo »Posstila« iz leta 1567 in še marsikatero lepo in zanimivo staro knjigo.

Iz zapuščine prof. Levčeve sem dobil tudi nekaj Prešernovih in jih dal svojemu prijatelju Franzlu. Trubarjev katekizem iz leta 1575 sem prodal trgovcu Magdiču. Rad bi vse te knjige obdržal, pa nisem mogel, ker sem potreboval denar za življenje.

Za take književne redkosti je potrebno mnogo denarja, seveda pa še več ljubezni do lepe stare knjige. Antikvariat lahko sicer uspeva samo tam, kjer je dovolj denarja in pa tudi zanimanj za starine.

Vse drugače je bilo n. pr. pred leti, ko sem imel srečo s posredovanjem nekega višjega cerkvenega dostojanstvenika dobaviti v Celovcu popolnoma

izvirno Dalmatinovo biblijo (1584)

Knjiga je ostala na Štajerskem in srečen bi bil, če bi jo lahko dobil še kdaj v svoje roke. Za Dalmatina so zahtevali stotisoč šilingov, saj so se zanimali zanj celo v Ameriki.

Po vzoru svetovnih antikvariatov bi bilo potrebno izdajati kataloge. Tega pri nas ni bilo mogoče, ker je bil tisk predrag, poleg pa zanje premalo zanimanja. Pred leti sem pošiljal po deli litografska književna poročila, vendar ni bilo

mного odziva, zato ni bilo mogoče misliti na izdajo periodičnih tiskanih katalogov.

Mnoge zanimive knjige pa sem obdržal tudi zase, ker se nisem mogel ločiti od njih. Zaradi tega sem se seveda mnogim zameril, da so me gledali po strani.

Pa bodi pravici zadoščeno; imel pa sem včasih tudi veliko čast in srečo, da so me obiskali razni visoki gospodje vseh stanov, med njimi ugledni vseučiliški profesorji iz Ljubljane in tudi iz tujine. Obiskali so me med drugim tudi dvorski dostojanstveniki, med njimi bivši kraljevi namestnik knez Pavle in tudi drugi.

Ko sem se zanimal, kdaj je imel največ knjižnega prometa, mi je takoj odgovoril, da po svetovni vojni.

Takrat je bilo po knjigah posebno živahno povpraševanje.

Gospod Sevar ima

knjižnico urejeno po svojem sistemu

brez posebnega kataloga. Knjig ima porazdeljene po policah, kjer leže leta in leta. Zato ne dovoli, da bi kupovalci sami brskali po policah, kjer ima gospod Sevar v svoji »nevednosti« morda le zakopane kakšne knjižne redkosti, ki so le zanj.

Zadnja leta, ko so ustanovili v Ljubljani celo vsto knjižnico in knjižni zalog, daje ta stroka malo zasluga. Ljudje se res zanimajo za Valvazorju, Trubarja, Dalmatina ali dr. Štreklja, povprašujejo tudi po Dunajskem ali Ljubljanskem zvonu ali Domu in svetu ter po starejših letnikih, ki pa so tako redki in jih nihče ne proda. Zaradi tega je tudi ta zaslužek tako skromen.

Upanje, da bi človek obogatel v tej stroki, je zelo goljufivo

»Vesel in zadovoljen sem le zaradi tega, ker dobim vendarle v roke kako zanimivo knjigo, ki jo lahko preštudiram.« tako je zadovoljno zaključeval gospod najin razgovor.

To je bržkone tudi krepilo gospoda Sevarja, da je ostal tako krepak. Ob koncu je potožil, da mu je žal le, da tako hitro mineva čas in da svoje nabrane duševne zaklade ne more pustiti drugim, ampak le kup zanimivih starih knjig. »Človekova usoda je pač taka: vse je minljivo, samo veselje do dela in ljubezen do življenja in do svojega bližnjega nam lajša srce.«

Tako mi je govoril naš priznani ljubljanski antikvarist, kateremu ob 30 letnici dela v tej stroki iskreno čestitam!

Vestnik Prosvetne zveze

Izšlo so zadnje številke Vestnika P. Z. in s tem je zaključen XXI. letnik. Če pogledamo vsebino, moramo pripoznati, da je Vestnik v letu 1942 nudil lepo vrsto predavanj, ki so primerna prav za to dobo, a imajo trajno vrednost za našo folkloro in narodno vzgojo. Le pogledimo naslove teh predavanj:

1. »Temelji pravičnega miru in reda«. 2. Dr. T. Debeljak: »Sveta si zemlja«. To predavanje opisuje v besedi in sliki lepoto slovenske zemlje. 3. »Čuvajmo naše šege in običaje«. Tudi to predavanje bo služilo tako šoli, kakor društvom, da se dalje ohranijo lepe slovenske navade. Leti paterelj je napisal prav potrebno predavanje 4 »Negujmo narodno pesem«, zopet tako porabna tvarina za šole in društva. Končno nam je v petem članku pokazal člankar na naše narodne zaklade: 1. »Ohranimo narodno nošo«. Nevarnost je, da prav v tem času izgine ta ali oni del starodavne narodne noše, v kateri se tako lepo zrcali smisel našega ženskega sveta za umetnost. V 2 članku spoznamo našo ljudsko umetnost. Kako lepa je slovenska hiša po svoji zunanosti in lepi domaci opremlji. Drugače je urejena Gorenjska, drugače Dolenjska in Notranjska. In kako gine kos za kosom iz naših hiš ter roma v razne trgovine s starinami ali pa v mestne hiše. Zanimiva so naša znamenja ob poteh, vrtovih in njivah. Koliko ljudske umetnosti je ohranjene v naših cerkvah? Freške, leseni stropi in oltarji pričajo o tem. Zanimivo razpravlja člankar o končnicah panjev, ki je prava galerija naše ljudske umetnosti. Smljak spajajo hišni oltarji, slike preslice na kolovratih, pipe, žličniki, mali kruhek in pisane. Vse to obsega to predavanje. Vsa zgoraj imenovana predavanja so opremljena s skopičnimi slikami, katerih število je nad 300. Koliko dela je bilo potrebnega za res lepo narodno zbirko, mimo katere ne bi mogli iti noben vzgojitelj slovenske mladine. Zadnje predavanje ima naslov: »Negujmo narodne pravilnice in pripovedke«. V teh narodnih zakladih se hrani narodno blago za pesnike, pisatelje, slikarje in skladatelje. Prav letošnji Vestnik P. Z., ki ga izdaja že 21 let Prosvetna Zveza v Ljubljani, je pokazal od kod naj zajema naša Prosveta svojo tvarino, da bo našemu ljudstvu v pravo izobrazbo, narodu pa v ponos.

Vestnik P. Z. ima lepo prilogo: »Prosvetni oter«, ki s to številko zaključuje svoj drugi letnik. Tudi ta priloga prinaša poedine članke, ki so namenjeni poudeljskim režiserjem in igralcem na ljudskih odrih. Le pogledimo nekaj člankov, ki imajo stalno vrednost: 1. Načela sodobne sceneke grad-

Ljubljana

Koledar

Torek, 17. novembra: Gregor Čudodelnik, škof; Viktorija, mučenica; Hugon, škof; Evgenij, spoznavalec.

Obvestila

LEKARNE. Nočno službo imajo lekarne: mr. Leustek, Resljeva 1; mr. Bahovec, Kongresni trg 12; mr. Komotar, Vič, Tržaška 48.

Svojem internancem in vojnim ujetnikom. Mestni urad za popis vojnih ujetnikov in internancem v kresli soba 44 vhod z Lingarjeve ul. 1, prosi svoje prijavljene internance in vojnih ujetnikov, ki so se prijavili za podporo pri meštem socialnem političnem uradu, naj takoj sporoče povratek internanca iz internacije ali vojnega ujetnika iz ujetništva, prav tako pa tudi vse druge morebitne spremembe.

Ljubljansko gledališče

DRAMA:

Torek, 17. novembra ob 16.30: »Večno mlada Salomac. Red A.

Sreda, 18. novembra ob 16.30: »Deseti brat«. Red B.

Četrtek, 19. novembra ob 16.30: »Gradbenik Solnes«. Red Četrtek.

OPERA:

Torek, 17. novembra: Zaprtlo.

Sreda, 18. novembra ob 16: »Gasparone«. Red Sreda.

Četrtek, 19. novembra ob 16: »Don Pasquale«. Red A.

Petek, 20. novembra: Zaprtlo. (Generalka.)

Sobota, 21. novembra ob 16: »Slepa miš«. Premiera. Red Premierski.

Drama: Torek, 17. novembra ob 16.30: Večno mlada Salomac. Red A. — Sreda, 18. novembra ob 16.30: Deseti brat. Red B. — Četrtek, 19. novembra ob 16.30: Gradbenik Solnes. Red četrtek. — Petek, 20. novembra ob 15: Kralj na Betajnovi. Izven Zelo znižane cene od 10 lir navzdol. — Sobota, 21. novembra ob 16: Hamlet. Izven.

Opera: Torek, 17. novembra zaprtlo. — Sreda, 18. novembra ob 16: Gasparone. Opera. Red sreda. — Četrtek, 19. novembra ob 16: Don Pasquale. Red A. — Petek, 20. novembra zaprtlo (Generalka). — Sobota, 21. novembra ob 16: Maček v zaključ. Opera Krsina predstava. Red premierski.

SGARAVATTI SEMENTI S. A., PADOVA

Sementi di Ortaggi, Foraggi ecc.
Semena za zelenjavo, krmila itd.

Chiedere offerte. — Zahtevajte ponudbo.

Drama, Cezar Meano: »Večno mlada Salomac. Komedia v treh dejanjih. Aristobul, armenski kralj — Cesar, Salomac, njegova žena — Nabucca, Delila — Sariceva, Tulij Kasij, rimski general — Drenovec, Mardochej, minister — Gorinšek, Abimelek — Vl. Skrbinšek. Gaj Lutecij, senator — Petek, Jerubab — Potokar, Judita — Sancinova, Lia — Remčeva, mešan — Brezgar, rimski vojak — Raztresen, služkinja: Rakarjeva, Starčeva, J. Boltarjeva. Režiser: prof. O. Šest, scenska glasba: prof. F. Šturm, koreografija: Marta Pavlinova.

ROKODELSKI ODER

Prihodnja nedeljo ob pol 5 popoldne boste za dve uričili pozabili svoje skrbi, ko vas bodo igralke in igralci Rokodelskega odra prestavili v svet, kjer se vedno zmagujeta pravica in dobrota. A ta boj nam ne izsiljuje solz, dviga in vedri nas z veselimi preokreti in bistrimi domisljicami. — Vstopnice za predstavo Connerove komedije »Roksi« dobite v predprodaji v nedeljo od 10—12 in dve uri pred pričetkom v društveni pisarni, Petrkova ul. 12, I. nadstropje.

nje. 2. Gledališče — umetnost. 3. Katoliško gledališče srednjega veka. 4. Poglevje iz dramatik. 5. Osnovne naturalistične drame. 6. Naloga in značaj ljudskega igralca. 7. Vrednotenje umetnine. 8. Odnos stila do ljudske umetnosti. 9. Kultura in gledališče. Ze ti naslovi pričajo o važni nalogi, ki jo je vršil Prosvetni oter.

Ker znaša celotna naročnina na leto 10 lir in prinaša tako aktualno vsebino, zato list najpogostje priporočamo. Naroča se: Prosvetna Zveza v Ljubljani, Miklošičeva cesta 9.

Naročaito Slovenski dom! širite najboljši slovenski

Zahvala

Ob priliki smrti naše predrage mame, stare mame in prababice, gospe

Ane Javornik roj. Zorc

izrekamo tem potom najiskrenejšo zahvalo vsem, ki so sočustvovali z nami ali na kateri koli način počastili spomin umrle. Prav posebno zahvalo pa izrekamo: g. dr. Fedranu za njegovo dolgoletno požrvalno zdravljenje, g. dr. Horvatu za nieno ljubezno in skrbno nego, preč. duhovščini v Zalni in Grosuplem za tolažbo v boleznih in za poslednje spremstvo, spoštovanemu učiteljskemu zboru in šolski mladini v Zalni, prav tako domačim pevcem. Nadalje se iskreno zahvaljujemo sovaščinom in vsem iz Grosuplja, ki so se tako lepo poslovili od naše predrage mame. Vsem darovalcem prekrasnih vencev in lepoga cvetja, vsem darovalcem v dobre namene naša najiskrenejša zahvala.

Zalna, 16. nov. 1942.

Zaljujoči ostali

A D'ENNERY:

DVE SIROTI

Ze je prispela v bližnjo ulico, ko je nenadoma zaslišala, da jo nekdo kliče. Ustavila se je in tisti, ki jo je bil klical, je bil Jakob Frochard.

Siroti sta slišali klic in videli žensko, kako se je ustavila. Stienili sta se druga k drugi in prosihi Boga, naj bi dal moč ženski, da bi premagala to skušnjavo.

Jakob se je približal. »Kakaj bežiš tako naglo? Se ti tako mudi? Kam pa misliš?«

Marijana ga je srepe pogledala v oči, da bi se prepirčala, ali se mu sme upirati, potem pa je rekla z glasom, ki je kazal, da je premagala svojo ljubezen: »Bežim od tebe stran!«

»Ali si znorela? Stran od mene? Zakaj? Mar nisem tvoj Jakob?«

Nasilnež je nameraval s sladkim glasom preiskati vse dekletove zle misli, toda dekle se mu je postavilo v bran.

Medtem ko je govoril, je Marijana obračala oči proti klopi, kjer sta sedeli otroci, kakor da bi hotela ob pogledu na njiju črpati novih moči.

»Lahko me ubijete na mestu... jaz ti ne bom sledila in te ne bom ubogala, pa mi ukaži kar koli hočeš.«

Frochard jo je prijel za roko in jo etisnil, da bi ji pokazal svojo moč, toda ženska ni dala od sebe nobenega glasu.

do nezvesti in bila strašna na pogled, je pela neko kvantarsko pesem, zraven pa besede spremljala z odvratnimi kretnjami, dočim so ostali, ki so sedeli okrog mize, metali po mizi kozarce in nože in s tem povečevali splošni hrušč.

XIV.

Siroti sta gledali prizor na cesti. Stienili sta se druga k drugi in se zahvaljevali Bogu, da je dal revici odporno moč.

Nastopila je noč. Ko je Marijana odšla, je Luizo že utrudilo dolgo čakanje in začel se jo je lotevati strah. Kakor vsi slepci, tudi ona ni nehala vpraševati:

»Kako je, sestra?«

»Nič, draga moja.«

»Torej, čakajval?«

Sedeli sta naprej in se še vedno tesno tiščali druga druge.

Medtem je Lalheur počakal, da so se vojaki oddaljili in odpeljali s seboj žensko, potem pa se je prikazal iz svojega skrivališča. Ko je ugotovil, da ni nikogar v bližini, je stopil proti kraju, kjer je pustil svoje pomagave in jim dal zadnja navodila.

»Prišla bo kočija. Priporočam vam tisto, večjo. Pustite, da jo bom v kočijo povedel jaz. Če bi se pa upirala...«

Eden od pomagavev je pokazal žepni rožec, zvrt v obliko poveze.

»Dobro, počakaj!«

Zločinec je nameril korak proti klopi in se neprestano oziral uaokrog. Bil je nezaupljiv spričo vsega hrušča, ki je bil malopopre. Možno je tudi bilo, da se je stari Martin že prebudil.

Henrika, ki je s tolažilnimi besedami

mirila svojo vznemirjeno sestro, je nenadoma zaslišala korake. Pogledala je tja in zagledala nekega moškega, ki je stopal proti njima.

»Sestrica, najbrže bo gospod Martin!«

»Bogu bodi hvala!«

Toda možki ni stopil naravnost proti njima. Ustavil se je. Zdelo se je, da okleva. Zakaj?

To pa je Lalheur dobro vedel. Ko se je prepirčal, da je varen, je naredil korak naprej.

»Dragi moji gospodični, ali sta prišli iz Evreuxa?«

»Ste morebiti gospod Martin?«

»Da, toda opravičiti se moram, da sem se zakasnil. Stanujem namreč na drugem koncu Pariza...«

»Kako?« je vprašala Luiza, »mar niste napisali v vašem pismu, da stanujete v bližini Novega mostu?«

»Smola!« je zagodrnjal Lalheur, potem pa se je spet zavedel svoje vloge in si začel meti roke, ko je govoril:

»Da... stanoval sem... toda večerjem sem spremenil stanovanje.«

»Večerjem!«

Henriko je spreletel občutek strahu, ko je videla moža v zadregi.

Mesto da bi sprejela roko, katero ji je bil ponudil sluga, medtem ko je z drugo pobiral zavoj s stvarmi obeh deklet, se je zdržnila. Luiza, ki je raznala negotovost v glasu dolesca, se je stisnila k sestri.

Lalheur se je začel opravičevati, da je bil zunaj na cesti, potem pa je omenil nekatere zaupne stvari, ki jih je izblebetal pravi gospod Martin, prevzel vinskega duha.

»Cemu, gospodična Henrika? Nikar ne dvomite!«

Ko je zaslišala, da jo je poklical po imenu, je Henrika postala zaupljivejša. Zlobnež je sklenil kovati železo, dokler je bilo še vroče. Začel je pripovedovati o življenju obeh deklic v Evreuxu, o prijateljstvu gospe Martinove, povedal je tudi, kako je gospod Gerard našel malo Luizo...

Te besede so podrlle zadnje ovire in dvome, ki so se pojavili v glavah deklic. Obe sta bili takoj pripravljene slediti možu, za katerega sta bili prepričani, da je gospod Martin.

Toda dvomi so znova vzplamteli, ko je Lalheur, čim so prispeli do kočije, ob kateri sta se pojavila dva neznanca, hotel prijeti Henriko za roko, pa je to storil tako surovo, da je dekle začelo takoj sumiti.

»Dajmo!« je tedaj rekel sluga s spreminjenim glasom in dal z očmi onima dvema nek znak. »Nikar se preveč ne obotavljajta!«

Luiza je kriknila in se hotela pritisniti k sestri, toda eden od možkih ji je to preprečil. Lalheur je poskušal proti vozu potegniti Henriko, toda upirala se je močje, da ne bi vznemirila sestre.

Končno pa je morala odnehati pred silo tega malopridneža, kateremu se je posrečilo s pomočjo pomagavev spraviti jo v voz.

Ko je uvidela, da ne bo mogla več uiti, je revica na vse grlo zakričala:

»Luiza... k meni!«

O vatikanski knjižnici

Začetki te ustanove segajo v 4. stoletje — V pravo veliko knjižnico ima dostop le knjižničar

Vatikanska knjižnica je bila ustanovljena od papeža Nikolaja V. leta 1450., od Siksta IV. leta 1475. na novo urejena leta 1588. Kikst V. ji je leta 1588. sezidal sedanje poslopje. Začetki vatikanske knjižnice pa segajo dejansko mnogo dalje, ko že iz četrtega stoletja dalje hranijo bogate zbirke dragocenih rokopisov. Ta knjižnica in njene lepe galerije z znamenitimi slikami ki so delo raznih italijanskih slikarjev, so vedno dostopne javnosti in si jih vsak lahko ogleda.

Razen omenjene Vatikanske knjižnice, ki je po bogastvu knjig in redkosti književnih izdaj, ki jih hrani, prva v Evropi, pa so še posebni prostori, kamor je mogoče dostop le s posebnim dovoljenjem kardinala bibliotekarja, ki je zdaj kardinal Giovanni Mercati. Z njegovim dovoljenjem si je mogoče ogledati tudi te posebne prostore, zlasti dvorano, v kateri imajo znanstveniki dostop s kardinalovim dovoljenjem, da študirajo. To je Biblioteca delle Consultazioni, rekli bi priročna knjižnica, v kateri znanstveniki dobi kar najpopolnejši izbor splošnih virov, ki so mu pri pisanju katerega znanstvenega dela potrebni. Je to najpopolnejša tovrstna knjižnica v Rimu. V tej knjižnici najdemo predvsem velika dela v vseh jezikih o najraznovrstnejših predmetih in iz vseh delov kulturnega sveta. Seveda imajo tudi nekatoliška dela. Imajo tudi arhsko-hrvatsko-slovensko enciklopedijo. Potem so tudi slovarji iz vseh jezikov. Ne manjka niti Wolf-ov nemško-slovenski slovar ali Adrovičev slovar italijansko-slovenskega jezika. Negredelna je zbirka najraznovrstnejših znanstvenih revij, ki imajo vse lepo vezane. Opazil sem pa, da znanstvenih revij v slovenskem jeziku nimajo skoraj nič, ker se naše založbe ne brigajo, da bi pošiljale svoje publikacije tudi Vatikanski knjižnici. Pač pa so med drugimi močno zastopani Poljaki, posebno pa Rusi. V vatikanski knjižnici imajo največjo zbirko ruskih knjig v Italiji.

V dvorani priročne knjižnice so nameščeni tudi pulti, da je mogoče udobno študirati. Zraven je potem še druga večja knjižnica, kjer so knjige urejene po državah. Je tudi to del priročne knjižnice,

le da je večji in je srednji del dvorane izpolnjen s katalogi. Vse police in vsa oprema v dvorani je ali iz jekla, železa ali marmorja, da so tako dragocene knjige čim bolj zavarovane pred ognjem.

Prijazni knjižničar je opozoril tudi na nekatere slovenske knjige, v tem delu knjižnice na primer: Kovačič, Zgodovina lavantinske škofije; Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev; Časopis za zgodovino in narodopisje, ki je izhajal v Mariboru. Potem so tri Miklošičeva dela. V Vatikansko knjižnico sicer ne uvrste vsake knjige, ki jo kdo pošlje, toda ko bi se bolj brigali, bi marsikatera slovenska knjiga mogla čisto dostojno predstavljati našo znanost. Kot zanimivost omenim še, da imajo Janez Burgarjevo »Otročjo Biblijo«, tiskano 1566 v Augsburgu. To je protestantsko delo, ki je tedaj izšlo v slovenskem (kranjskem), hrvaškem, nemškem, italijanskem in latinskem jeziku.

Priročna knjižnica je dal urediti prejšnji kardinal knjižničar jezuit dr. Ehrle, knjižnica je okrašena z lepimi freskami in slikami cele vrste kardinalov, ki so oskrbovali knjižnico. K temu delu knjižnice spada tudi Biblioteca Barberinijev, ki je nameščena v posebni dvorani in zaključena, to se pravi, da ne dodajajo nobenih novih knjig.

Posebno zanimiva je dvorana, kjer znanstveniki študirajo na podlagi rokopisov. V to dvorano le prenesejo rokopise, ki jih znanstveniki želijo preučevati. Drugače pa so rokopisi v posebnem arhivu, ki obsega nad 50.000 tisoč eksemplarjev. Zraven arhiva je potem tudi prava knjižnica, ki obsega nad pol milijona knjig in je nameščena v šestih nadstropjih, dolgih po 120 metrov. Knjižnica je urejena deloma po državah, deloma po snovi. V tem smislu je tudi katalogizirana. Tudi tu je vse samo železo, jeklo in kamen, nikjer nič lesa, da bi bila nevarnost požara čim bolj omejena. V knjižnici je več knjižničarjev, ki so strokovnjaki za razne znanstvene panoge, ki knjige urejujejo, katalogizirajo in dajejo onim, ki iščejo virov, koristnih nasvetov. V pravo veliko knjižnico razen knjižničarja nima nihče dostopa.

Podmorniške nasebine ob Atlantskem morju

Nekaj prepotrebne, novega udobja za podmorniške posadke, ki se po napornih vožnjah povrnejo v oporišča

V oddaljenem zalivu se počasi premikajo podmornice, ki preiskujejo plovne aparate in delajo vaje za potapljanje. To so podmornice, ki so se povrnilo iz tujih voda in se sedaj pripravljajo na novo vožnjo. Njihovo pristajališče je mesto zase. Tu niso samo pomolji, kjer se podmornice privežejo za časa postanka, temveč so tudi delavnice, dokli, kjer se podmornice popravljajo in čistijo, ter barake in skladišča, kjer dobivajo vse potrebne stvari za podmorniško moštvo.

Za nemške vojaške je vedno vse tako preskrbljeno, da jim nikdar nič ne manjka in da se vedno dobro počutijo. Posebno mornarji s podmornice so potrebni take nege. Po tedne dolgo se nahajajo v težavnih ali v vročih južnih vodah in so vsako minuto v smrtni nevarnosti ter morajo biti vedno pripravljeni na boj. Razen tega pa so na odprtem morju prepuščeni sami sebi. Kaj se pravi biti na ozkem prostoru, si lahko predstavljamo samo takrat, če smo se plazili po prostorih podmornice, ki je pripravljena za odhod na morje. V notranjosti so torpeda, municija in hrana za več tednov in za precejšnje število posadke. Samo v enem delu podmornice lahko po konci stojimo; to je centrala. V vseh drugih pa se moramo skloniti in pri vsem tem dobro paziti, da si glave ne razbijemo. V teh prostorih niso samo čevlji ali druge priprave, ki se jih je treba izogniti. Tu vise v zraku tudi klobase in posušeno meso, ki drugod nima prostora. Tudi za spanje ni nobenih sob in postelj, temveč je treba porabiti vsak kotiček bodisi na tleh ali v visečih mornarskih posteljah. To vse pa še ne bi delalo takih preglavic, če ne bi bilo zagrozenega mraza in pa po daljši vožnji pod morjem pokvarjenega zraka. Potem pa še stalna nevarnost, ki jo prinašajo: sovražne nadvodne voje edince, letala in mine.

Posadka podmornice, bodisi častniki ali mornarji, so povečini mladi ljudje, ki so se dolgo učno dobo vežbali, kajti vsak mož na podmornici je posebno izurjen za svojo stroko bodisi pri strojih ali pa pri orožju. Učna doba traja več mesecev, šele potem se taka posadka lahko

pada v sovražno vodovje. Šele potem, ko se naučijo vsega, kar je potrebno vedeti na podmornici, se smejo podati na odprto morje.

Njihovo pristajališče neke ob Atlantiku ali v norveškem fjordu je njihova druga domovina. Tu je »Podmorniško mesto«, kjer je vsako preskrbljeno. Šele v zadnjih letih je izdal Hitler nalog, da so tam sezidali stanovanjske hiše, zbirališča s skupnimi prostori, hišo poveljstva, bolnišnico in gospodarska poslopja. Tudi na to so računali, da je podmorniška posadka neločljiv del podmornice in ima zato vsaka podmornica svoj lastni dom. V hiši podmornice »XY« se lahko poveljnik kakor moštvo na široko raztegne po svoji lastni postelji. Prostori so opravljeni zelo udobno. Nikjer ne manjka radijskega aparata, čitalnica ima udobne stole in prostori za spanje so tako narejeni, da spi v vsakem le nekaj mož.

Kako mora biti močna nemška podmorniška sila, se nehoti sprašujemo, če smo preživeli le en dan v takem podmorniškem mestu. Doki so do zadnjega mesta napolnjeni s podmornicami, na pomolih in v zalivu pa so druge podmornice, ki se urijo ali pa so privezane in se pripravljajo za odhod. Koliko pa jih je na odprtem morju? — Kakšen vtis naredi na nas, če pogledamo v torpedne prostore, ki so globoko pod skalami in betonom. Tu je ogromno število eksplozivnih delov in torpednih trupov. V delavnicah pa, kjer se nahajajo torpedi, je polno strokovnjakov, ki preiskujejo vsak torpedo, preden ga vkrcajo na podmornico. To poveljstvo z vsem svojim moštvom, s stanovanjskimi hišami in delavnicami pa je v tem ozkem zalivu spet mesto zase.

12 letni deček ukrotil tatu

Nevsakdanja zgodba se je onj dan pripetila sredi Milana. Tudi tam se najdejo takšni nepridipravi, ki radi poškilijo po tujem kolesu. Tako si je nek neznanec na cesti Premuda preveč sumljivo ogledoval neko kolo, ki ga je nepazljivi lastnik prislonil ob steno, potem pa stopil

HENRIK SIENKIEWICZ

ROMAN V SLIKAH



99.
Šel je k Petroniju šele, ko je ta poslal ponj z nosilnico. Ko je stopil v triklinjo, je Petronij vstal, ga pozdravil, ga pazljivo ogledoval, potem pa mu razgrnil s prsti lase za ušesom rekoč:

»Ali veš, da imaš na senčih nekaj sivih las?«

»Morda,« je odvrnil Vinicij. »Ne bo čudno, če mi sčasoma osive vsi.«

In začel je prijatelju pripovedovati, kako je izgubil srčni mir, kako ga je prijel Kristusov nauk, kako je pripravljen, pridružiti se mu, če bi dobil Ligijo. Petronij, ki je veliko premišljal o človeku in je stal sedaj pred uganko, katere si ni znal razložiti. Dejal je, da so kristjani Vinicija urekli.



100.
»Otresi s sebe žalost in užij življenje,« je govoril Petronij. Ko je videl, da je Vinicij samo zmajal z glavo, je nadaljeval:

»Ravnaj se po meni, ki polnim svoje življenje s srečo, dokler mi ne omahne roka. Kaj bo potem, me ne skrbi. V tem je vsa moja talazba. Glej!«

Pri teh besedah je poklical Euniko, ki je prišla takoj v beli obleki, zlatolasa, ne več sužnja, temveč kakor boginja sreče in ljubezni. Stegnil je roke proti njej, rekoč: »Pridi!«



v bližnjo hišo po opravkih. Neznane je urno skočil na kolo in jo potegnil iz kraja zločina. Toda tedaj se je kot junak pojavil 12 letni Mario Alberici, ki se je pripeljal mimo s svojim kolesom. Deček je zdrvel za tatom in vpil na ves glas: »Primitite tatu! Tatinski kolesar je napel vse sile in pritiskal na pedale, da je kar škripalo. Ljudje so osupli opazovali nevsakdanjo dirko in že izražali dvome, ali se bo malemu Davidu posrečilo nadreti Goljata. In zgodilo se je, česar očitvidi niso pričakovali. Ko je tat uvidel, da ga bo vsak hip deček pocukal za sukniš, je stopil s kolesa in se postavil v bojno pozico. Deček pa se je glavo naprej zalezel vanj in ga dregnil pod brado. Preden se je mogel

Goljat otresti napadaleca, so mu bili na vratu že drugi ljudje. S povešeno glavo je moral na polje, deček pa je požel odobravanje vseh, ki so prizor videli in se njegovemu pogumu in prisebnosti čudili.

Po milijon globe je v Soliji dobilo 46 Judov, ki so se pregrešili zoper dolžila finančnega zakona. Globe bodo dali na razpolago blaginji za socialno pomoč.

Angleški odbor za vojne izdatke je ugotovil, da niti eno od 28 vojaških letališč, ki bi jih morali narediti na angleškem otočju, ni bilo dodelano v določenem času.

Skrivnostna Kitajska

Pravica in krivica tu cev

27
Tsingtau.

Na Kitajskem so morali že zaradi same tgovarjave besede »exterioritarnost« misliti na to, kako bi jo opravili. Ne poznam besede, ki bi zvenela približno tako zoperno. Amerikanci so si seveda pomagali s tem, da rečejo samo »extralitaly«. Toda ravno ta praktičen narod se bo tem pravici preje odpovedal, kakor samopašni in starokopitni Angleži, ki še vedno pravijo »extraterritoriality«. Človek bi si pri tem zlomil jezik. Toda proti temu ne govore samo razlogi izgovarjave, proti temu govore tudi pravni in gospodarski razlogi. Ti so mnogo važnejši.

Exterioritarnost je bila sprva namenjena samo za varstvo tujcev pred nepristojnimi sodišči stare Kitajske. Toda kasneje se je exterioritarnost vedno jasneje razvijala v korist tujcev.

Iz tujske pravice je nastala tujska krivica.

Pri tem predpostavljamo, da je sploh »pravica« to, kar utesnjuje kitajske postavbe v njih lastni deželi. Takoj skrajša bi se namreč že dalo ugovarjati exterioritarnosti, s katero se trgovec, ali raziskovalec, ali misijonar, ali kdorkoli, ki nastopa v tuji deželi, odteguje postavam, ki veljajo v tej deželi. Stvarno se morajo skoraj povsod podvreči tuji postavam kraja, kjer živijo. Pravosodstvo in kaznovanje v marsikateri južnoameriški republiki bi mnogo bolj opravičevalo varstvo za tuje.

Toda to so samo teoretična razmotrivanja, vprašanje exterioritarnosti ni vprašanje prava, ampak vprašanje moči. Z angleškimi topovi, ki so leta 1842, izsilili pogodbo v Nankingu in s Perryjevo ekspedicijo v naslednjih letih ima kitajsko državno pravo tako malo zveze, kakor vedno denarja potrebna dinastija Mandžujev proti podkupovanju zapada.

Predaleč bi vodilo zgodovinsko razložiti, kako se je varstvo tujcev na Kitajskem v teku desetletij v senci bajonetov, groženj, posojil in pregovarjanj razvilo v gospodstvo tujcev nad Kitajsko. Zadoštuje ugotoviti, da govore Kitajci resnico, kadar imenujejo pogodbo s tujci »neprostovoljna«, »prisiljena«, »enostranska« in »nepravilna«.

Da bi se lahko zamislili v položaj Kitajske, bi si morali predstavljati, da bi Hamburg pripadal Francozom, Bremen Angležem in Stettin Italijanom, da bi Japonci ribarili na naših obalah, da bi Charlottenburg služil Belgijcem kakor nasebina, da bi bili na obrežju Elbe v Dresdenu Portugalci in v Münchenu Japonci (vedno v najbolj zdravih in najlepše ležečih mestnih četrtih).

Toda mi moramo to svojo groteskno domnevo razširiti tako, da bi dali Belgijci v Charlottenburgu podreiti sosednje stanovanjske hiše zato, da bi imeli njihovi topovi prosto polje za streljanje (kakor je poslaniška četrt v Pekingu stvarno napravila s kitajsko četrtjo). Nadalje bi si morali še predstavljati, da bi Angleži v mestnem parku Bremea obesili napis: »Psom in Nemeem vstop prepovedan.« (»Dogs and Chinamen no admission«), je še pred nedavnim stalo zapisano ob vhodu v javni park v Sanghaju.) To razveseljuje sliko bi morali zaključiti z ugotovitvijo dejstva, da delajo tuji trgovci našim trgovcem konkurenco, ne da bi zato plačali ne pšenig davka.

Tako smo si na jasnem — brez pretiravanja. Kaj pomeni »exterioritarnost« tujcev za Kitajsko: izgubo najdragocenejših pristanisk, nasebine tujih držav sredi domačih mest in zaradi davčne prostosti dušeco konkurenco inozemstvu. To torej ni pravo tujstvo, ampak brezpravnost domačinov.

Razumljivo je, da si tujei na Kitajskem goreče prizadevajo obdržati svoj položaj. Manj opravičljiva pa so seveda sredstva, ki jih pri tem uporabljajo. Zato neprestano pretiravajo nevarnost kitajskih zločinov, čeprav so zločin v resnici mnogo bolj pogosti v »belle« nasebinah, kakor pa v kitajskih gorah. Tudi neprestane kliče na pomoč kitajskega nacionalizma je treba sprejeti s primerno previdnostjo. Ta nacionalizem je namreč dobil svoj vzmet in silo zaradi tujega gospodstva. Če je kitajski del mesta Sanghaja z železnimi vrati — liki proti židom — zaprt proti »Settlement«, se pač ni treba čuditi, da si je izbral »nacionalističnega« župana.

Samo manjšina tujcev pretirano govori in se neupravičeno pritožuje. Toda, ker tudi tukaj kričaje bolj poslušajo, kakor pa one, ki taktno molče, ogrožajo prvi vsako razpoloženje za mirno pogajanje in vsiljujejo Kitajcem borbeni duh, da ne prija temu mirnemu narodu kmetov in obrtnikov.

Priporočljivo je pri pritožbah teh kričavev odbiti petdeset odstotkov kot neresnico, pri ostalih petdesetih odstotkih pa pomisliti,

kako zelo dobro se je doslej godilo tujcem na Kitajskem.

Če Amerikanci slučajno pravijo, da so »Settlement« potrebni zato, ker je tujcem prepovedano naseliti se v notranjosti dežele, tako jim lahko tudi manj izobražen Kitajec odgovori, da je Amerika prepovedala Kitajcem vsako naseljevanje v notranjosti Združenih držav, kakor tudi v njenih pristaniščih. Amerika je namreč izključila slednjega Kitajca za naseljevanje.

Po zgoraj povedanem je razumljivo, da ima sedanja kitajska vlada v svojem boju proti exterioritarnosti za seboj vso Kitajsko (tudi one pokrajine, ki jo sicer samo obotavljajo in nezanesljivo priznavajo).

S tem se pa tudi pojasnjuje, zakaj imajo diplomati tujih velešil zelo težko stališče zagovarjati tako očitvidno krivico. Njihova prizadevanja so zaradi tega tudi vedno opaznejše usmerjena v to, da priporočajo svojim državljanom zmernost in jim svetujejo, naj vsaj zginejo napisi »Dogs and Chinamen«... Tudi zlorabljanje konzularnega sodstva opazno popuša.

Te zlorabe povsem odpraviti je zelo težko. Vedeti je namreč treba, da prihajajo veliki dohodki tujcev iz poslov, ki so Kitajcem po zakonu prepovedani, medtem ko jih konzularna sodišča oproščajo (ali vsaj dobrohotno spregledajo).

Trgovina z opijem, tihotapstvo orožja in hazard exterioritarnih tujcev je odtegnjeno kitajskemu sodstvu. Konzularna sodišča in varstveni organi »Settlements« pa nastopijo samo pod pritiskom. Ko sem bil pred kratkim v Sanghaju, so mi povedali, da je ruletna igralnica nekega gospoda Garcia najmodernejša igralnica. Tam, da se sestaja najboljša družba iz Sanghaja. Toda jaz ga nisem videl, kajti ravno na dan, ko sem hotel iti tja, ga je odpeljala policija. Čemu? Ker je bil Garcia meksikanski državljan, in se je Mehika pred kratkim odpovedala exterioritarnosti, ne da bi o tem obvestila gospoda Garcia. Tako je Garcia brez tujkega prava izgubil ne samo svoj evetno način pridobivanja, ampak se je moral zagovarjati tudi pred kitajskimi sodišči. Kitajske postavbe (kakor naše) prepovedujejo hazardne igre; zato ga je kitajski sodnik Dr. Vu obsodil na eno leto zapora.

Takoj se je zavzel za hazarderja ves tuj tisk v Sanghaju in pisal »k temu pripelje, če bodo beli izročeni divjemu kitajskemu sodstvu!«